

הרב חיים דרוקמן

מענה חיים

תשובות אמוניות
בענייני הדור והשעה

כרך א

צניעות, משפחה
ומעמד האישה

אור עציון ספרי איכות תורניים
המכון התורני ע"ש ר' יצחק וחנה סטרולוביץ'

תוכן העניינים

11 על סדרת "מענה חיים"

12 פתיחת העורך

17 מעמד האישה ושוויון בין המינים

19 שוויון בין גברים לנשים

21 שינוי מעמד האישה בימינו

24 היחס לפמיניזם

27 האם חיי האיש עדיפים מחיי האישה?

29 מקצוע ואימהות

30 מינוי נשים לתפקידים ציבוריים בכירים

33 "שלא עשני אישה"

34 אין אישה אלא ליופי, לבנים ולתכשיטים

38 נשים - דעתן קלה?

40 ייבום וחליצה - פגיעה בכבוד האישה?

42 זכות האב לחתן את בתו

46 קביעת היהדות על פי האם

49 שמות נשים במקרא

51 שם משפחת האישה

53 המלמד את בתו תורה - מלמדה תפלות!?

57 לימוד תורה לנשים

59 שכר לימוד תורה לנשים

61 מדרשה לנשים

64 יוהרה בלימוד תורה לנשים

66 דרשת אישה לפני גברים

68 פטור נשים ממצוות עשה שהזמן גרמה

70 נשים החפצות לקיים מצוות שהן פטורות מהן

73 "נשות הכותל"

76 ריקודי נשים עם ספרי תורה

78 שירות לאומי

81 גיוס נשים לצבא

85 גיוס בנות דתיות כדי לשפר את צה"ל

87	שירות קרבי לנשים
89	יציאת "כלה מחופתה" למלחמת מצווה.....
92	חיילים וחיילות יחד בטנק

93 צניעות ויצר המין

95	קושי בהתמודדות עם יצרים.....
98	קדושת הברית.....
101	משיכה יצרית באנשים גדולים.....
104	משבר אמונה בעקבות רב שנתפס בקלקלתו.....
107	הדגשת התורה בתחום שבינו ובינה.....
109	גזרות חכמים בענייני צניעות ובכלל.....
112	שינויים בגדרי צניעות בימינו.....
114	אין אפוטרופוס לעריות.....
116	עירוב בנים ובנות בריקוד דגלים.....
119	לחיצת יד לאישה מנימוס.....
120	הקפדת יתר בצניעות.....
123	אופנה – ולבוש יהודי.....
125	קול אישה ברמקול.....
126	זמרת השרה את המנון המדינה בטקס.....
127	שירת חיילות בצבא.....
130	הדחת צוערים שפרשו מאירוע בעקבות שירת נשים.....
132	צניעות האישה – בגלל יצר הגבר?!.....
136	צניעות במקום העבודה.....
138	סרט ככיסוי ראש לנשים.....
139	דברי תורה בפני נשים בלי כיסוי ראש.....
140	איסור הפרדה באירועים ציבוריים.....
141	תנועת "בני עקיבא" תנועת נוער מעורבת.....
157	הדרכה בתנועת נוער מעורבת או נפרדת.....
160	הופעה של נערות בתנועת נוער.....

163 לקראת נישואין.....

165	מוסד המשפחה חונק?!.....
167	חינוך לחיי זוגיות ואינטימיות.....
170	גיל הנישואים לגברים.....

174 גיל הנישואים לנשים
177 התחשבות בשיקול הכלכלי לגיל הנישואים
179 הקמת משפחה לפני רכישת מקצוע
181 קשר זוגי מהתיכון
182 הורים המעכבים חתונה בשל גילם של בני הזוג
183 נישואים בזמן השירות הצבאי
185 כיצד בוחרים בן זוג לחיים?
187 התנגדות ההורים לבני הזוג
189 לינת בחורה בדירת בחורים

191 נישואים

193 רישום נישואים בעיר אחרת
195 תאריך לועזי בהזמנה לחתונה
197 בלנית במקווה
199 ברכות בפני כלה לא צנועה
200 כיסוי ראש הכלה אחרי החופה
201 שילוב ידיים אחרי החופה
203 ישיבה נפרדת בחתונות
205 נישואי תערובת והתבוללות
207 כיבוד בהדלקת משואה לזמר הנשוי לגויה

209 רעים האהובים

211 נאמנות בין איש ואישה
214 דיני הרחקות בין איש לאשתו
215 נזירות ופרישה מאישה
218 איש ואישה – שניים או אחד?
220 כבוד אשתו ואהבת אשתו
222 ריבוי שיחה בין איש לאשתו
224 גישת היהדות ליחסי אישות
228 הימנעות מגירושין בכל מחיר?

231 בינו לבניה במקרא

233 למה הובא שידוך ליצחק מרחוק?
-----	-----------------------------------

- 235נשיקת יעקב לרחל
- 238מדוע התירה התורה אשת תואר? תואר?
- 242דין אשת יפת תואר בימינו
- 244ארבע מאות בני יפת תואר לדוד?!
- 246מה לשיר השירים ולכתבי הקודש?

249 היריון ולידה

- 251דחיית היריון ותכנון משפחה
- 263מנהג "שלום־זכר"
- 266כיסא של אליהו הנביא
- 268את מי למנות סנדק בברית?
- 272פטירת ילד בצעירותו
- 275אשמתו של הממזר?

279 בין הורים וילדים

- 281חומרות ומנהג אבות
- 283דרישת הילדים להתחזקות הבית
- 285הורים המבקשים לעבור על מצוות התורה
- 287כיבוד הורים כנגד מצוות וערכים
- 291עברות שם משפחה

293 נטיות הפוכות

- 295ההתנגדות לבעלי נטיות הפוכות
- 302נטיות הפוכות – פגם ביולוגי או קלקול תרבותי?
- 304נטיות הפוכות מבחינה אמונית
- 306יחס לאנשים בעלי נטיות הפוכות
- 310בעלי נטיות הפוכות ב"כפר סטודנטים"
- 311הדרכה לבעלי נטיות הפוכות
- 313"מצעד הגאווה"
- 317אירוה ילדים שבני זוגם מאותו המין

א

**מעמד האישה
ושוויון בין המינים**

שוויון בין גברים לנשים

בעבר, החלוקה בין גברים לנשים הייתה ברורה וחדה, אך בדורות האחרונים חלים שינויים בתחום הזה, ויש דרישה לשוויון בין גברים לנשים. מה יחס היהדות לדרישה לשוויון בין המינים?

חז"ל מלמדים בגמרא (קידושין לה, א) שישנו שוויון בין אישה לאיש בעניינים רבים: "השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשים שבתורה... לכל דינים שבתורה... לכל מיתות שבתורה", והמדרש (מכילתא דרבי ישמעאל, משפטים, מסכתא דנזיקין, ו) מוסיף כי גם "השוה הכתוב אשה לאיש לכל הנזקין שבתורה". ההנחה הבסיסית היא אפוא שיש בתורה שוויון בין אישה לאיש.

עם זאת, לצד השוויון ההלכתי הזה, ישנם הבדלים עובדתיים בין גברים לנשים, הבדלים שאי אפשר להכחיש - הן הבדלים גופניים הן הבדלים נפשיים. אני למשל איני יכול ללדת, לא משנה כמה ארצה ואתעקש - אבל אשתי ילדה. ישנם הבדלים עובדתיים בין המינים, זו המציאות, אי אפשר להתעלם מכך.

הכתוב מתאר את בריאת האדם (בראשית ה, ב): "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם... וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בְּיֹם הַבְּרָאָם" - זכר ונקבה יוצרים יחד את האדם השלם. כל זמן שאדם לבדו, הוא רק חצי אדם. כשאישה ואישה מתחתנים, אנו מברכים: "ברוך אתה ד', יוצר האדם". איננו מברכים זאת בלידה, כי כשאדם נולד, היצירה שלו טרם נשלמה, הוא רק חצי אדם. רק בחופה הוא נעשה אדם שלם. איש ואישה יחד הם אדם שלם, ולכן רק באיחוד שלהם הם ראויים לשם: אדם.

העובדה שרק יחד האיש והאישה מגיעים לשלמות, מלמדת אותנו שכל אחד מהם בפני עצמו חסר, ולכל אחד מהם יש משהו שאין לרעהו.

האיש והאישה שונים זה מזה. לכל אחד ישנם יתרונות וחסרונות משלו, וכל אחד משלים את רעהו. כל אחד מביא איתו את היתרונות הייחודיים לו, ויחד הם יוצרים את האדם השלם.

ישנם בוודאי תפקידים רבים שנשים יכולות למלא טוב לא פחות מגברים - ואולי אף יותר מהם. אולם, שוויון, אין פירושו שכולם שווים במראה וביכולות שלהם, ולכן כולם צריכים לעשות אותו הדבר. כל אדם שונה מחברו, ועל אחת כמה וכמה שאיש ואישה שונים זה מזה. לכל אחד ישנן הנטיות שלו, הכישורים שלו, מה שמתאים לו - לא כולם אותו הדבר! השוויון האמיתי הוא לתת הזדמנות שווה לכל אדם ואדם, לא משנה אם הוא איש או אישה, לממש את היכולות הייחודיות **לו** בצורה הטובה ביותר.

אם היו כולם אותו הדבר - לא היה עולם! העולם מתקיים בזכות השוני בין האנשים. אתה מתעניין בתחום אחד, חברך בתחום אחר, ופלוני בתחום שלישי, וכן הלאה. כל אחד תורם את הצד הייחודי שלו, ומכולם יחד הולך העולם ומתפתח. אם יעסקו כולם באותו דבר - לא יהיה עולם! על כן ברא הקדוש ברוך הוא את בני אדם בנטיות שונות ובכישורים מגוונים.

יש בהחלט חשיבות לשוויון בין המינים, אך זה לא אומר שיש הכרח שיעשו כולם אותם הדברים ויעסקו באותם המקצועות. כל אדם, איש או אישה, צריך לזהות את התפקידים המתאימים לטבעו ולממש את יכולותיו על הצד הטוב ביותר לטובת הכלל - ולא להשתדל להיות משהו אחר על ידי חיקויו וניסיון לעשות תפקידים שאינם מתאימים לו.

שינוי מעמד האישה בימינו

מה צריכה להיות גישתנו בעניין מעמד האישה בעקבות השתנות הדורות?

עקרונית, אין שום שינוי ביחס של היהדות כלפי האישה, כי תמיד יחסה של היהדות כלפי האישה היה יחס אמיתי ומכבד, הרבה יותר מכל שאר הדתות והתרבויות בעולם.

בבריאת האדם נאמר (בראשית ה, ב): "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם... וַיִּקְרָא אֶת שְׁמֵם אָדָם בְּיֹם הַבְּרָאָם". אדם אמיתי ושלם הוא זכר ונקבה יחד, ואילו זכר לחוד ונקבה לחוד הם רק חצי אדם, מציאות חסרה.

היעלה על דעתו של אדם לשאול: "איך צריכה יד שמאל להתייחס ליד ימין?" - הלוא שניהם איברים של אותו הגוף, ואי אפשר לזה בלי זה! בדומה לכך, אי אפשר לאיש בלי אישה, ואי אפשר לאישה בלי איש. כל אחד מהם הכרחי לקיום העולם - דווקא בשל השונות שלהם והתכונות המיוחדות אותם ומבדילות אותם זה מזה.

הגמרא (בבא קמא טו, א) מדגישה ש"השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה", וכן: "לכל דינין שבתורה", ואף: "לכל מיתות שבתורה". כלומר, נקודת המוצא היא שאיש ואישה שווים בזכויותיהם ובחובותיהם, שכן, שניהם יחד מרכיבים את האדם השלם, העובד את קונו בשלמות.

על כן, האיש והאישה אומנם שווים זה לזה, אך לכל אחד מהם ישנו תפקיד אחר המתאים לו. כדי שכל אחד מהם יוכל למלא את ייעודו בשלמות, הבדיל ד' את האיש והאישה זה מזה גופנית ונפשית, ולכן למעשה ישנם הבדלים אובייקטיביים ביניהם.

נוכל להביא דוגמאות בולטות לכך אפילו מהמציאות שלנו, מדברים שיש בהם שוויון מוחלט מבחינת הזכויות והאפשרויות של האישה והאיש - ועם כל זאת, רואים בפועל שיש הבדלים בולטים ביניהם.

לדוגמה, באוניברסיטה, כל אחד יכול להירשם לכל פקולטה שירצה, בין איש בין אישה. והינה, למעשה, אף שגם בפקולטה למתמטיקה ישנן נשים, אך רוב התלמידים הממלאים את ספסליה הם דווקא גברים. אף שכל אישה יכולה להירשם לפקולטה זאת, ואיש אינו מונע זאת ממנה, העובדה היא שהרוב שם הם גברים! לעומת זאת, בפקולטה לספרות, למשל, רוב הסטודנטים הם דווקא סטודנטיות! מבחינה טבעית ישנם תחומים שאישה נוטה אליהם יותר, וישנם תחומים שהגבר נוטה אליהם יותר. כך טבע האדם.

על יסוד זה, אישה אינה מצוה על תלמוד תורה **לשמה**. היא ודאי מצוה לתלמוד את כל הנדרש לה לקיים את המצוות המוטלות עליה, כי אם לא תלמד - איך תדע לקיים? אבל תלמוד תורה לשם תלמוד תורה, שלא לצורך מעשי - אינו מוטל עליה, כי בדרך הטבע רוב הנשים אינן נוטות להתמקדות עיונית-שכלתנית, ואילו הצד הרגשי חזק ומפותח בקרבן הרבה יותר מבגברים.

ואומנם ישנן נשים שהצד השכלתני חזק בהן יותר, אבל על דרך כלל, הצד הרגשי הוא המפותח ומשוכלל יותר בקרב רוב הנשים. זה לא אומר שנשים אינן חכמות ונבונות, חלילה! אדרבה! כבר אמרו חז"ל ש"נתן הקדוש ברוך הוא בינה יתירה באשה יותר מבאיש" (נידה מה, ב). ועם זאת, הצד הרגשי בולט אצל מרבית הנשים יותר מהצד השכלי.

הגמרא (ברכות לא, א) לומדת הלכות תפילה רבות מתפילתה של חנה. התפילה היא עבודה שבלב (תענית ב, א), השתפכות הנפש, היא שייכת לצד הרגשי שבאדם - ולכן אך טבעי הוא שיסודות

התפילה יתגלו דווקא על ידי תפילתה של אישה קדושה וצדיקה, חנה.

כאמור, היחס כלפי האישה היה ביהדות תמיד חיובי ומכבד, והתורה אינה משתנה ואינה צריכה להשתנות בעקבות המציאות המשתנה. ועם זאת, אי אפשר להתעלם מהעובדה שהיום נשים נמצאות במקום אחר לגמרי מבעבר. הטבע הנשי אומנם לא השתנה, אך היום נשים ב"ה משכילות יותר ויכולות לבטא את יכולותיהן בתחומים רבים מבעבר. איננו דורשים מהתורה להשתנות, חלילה, אלא מבקשים לשמוע את שיש לה לומר במציאות הנוכחית.

התורה עוסקת גם ברכיבה על חמור וגם בנהיגה במכונית. אם התורה מדברת על חמור, היא בוודאי אינה מתכוונת דווקא לחמור... צריך ללמוד את העיקרון שהתורה מלמדת אותנו וליישם אותו בכל דור לפי מציאות אותו הדור.

התורה באה להדריך אותנו איך לחיות חיים של טוב, של מוסר, של קודש, בכל זמן ובכל תקופה, בין שאנשים רוכבים על חמורים ובין שטסים במטוסים...

בעבר, רוב הנשים לא זכו ללמוד, ועל כן היו חסרות השכלה. כך היה בעולם כולו, ואף שגם בישראל לא זכו רוב הבנות להשכלה כמו הבנים, הן בכל זאת היו משכילות יותר מרוב הנשים בעולם, כי הן זכו לחינוך בבית מאימותיהן.

כיום המציאות כמובן אחרת לגמרי, היום נשים ב"ה לומדות ומשכילות, מרחיבות את ידיעותיהן ומעמיקות הן בלימודים כלליים הן בלימודי קודש. אנו רואים היום בנות הלומדות תורה במדרשות בשקיקה מתוך רצון להעמיק ולהתחזק בתורה.

ממילא גדלות היום נשים יראות שמיים ובעלות ידע תורני רחב ועמוק יותר מבעבר. מתוך כך, יכולות נשים אלו לחנך את ילדיהן לתורה ויראת שמיים בעמקות ובגדלות. אשרינו שהגענו למציאות הזאת!

היחס לפמיניזם

כיום ישנם ארגוני נשים הפועלים לשיפור מעמד האישה, וכן יוצאים סרטים ונכתבים ספרים עם תכנים פמיניסטים. השיח הציבורי על הנושא הזה הולך ותופס מקום, מובילים חקיקות בנושא ועוד. כיצד יש להביט על תהליך זה מבחינה אמונית?

האם חופש הוא ערך חיובי או שלילי? ברור שחופש חיובי, ועבדות שלילית. ודאי טוב שאדם יהיה חופשי ולא מדוכא ומשועבד לאחר. ועם זאת, חופש גם עלול להביא עימו שלילה רבה. אם החופש הופך להפקרות - הוא נורא ואיום, אף שחופש בפני עצמו הוא ערך חיובי מאוד.

אפשר להביא עוד דוגמאות רבות לערכים הטובים כשלעצמם, אך כשמגזימים בהם או מושכים אותם למקומות בלתי רצויים, עלול לצאת מהם נזק וקלקול.

אין ספק שקידום האישה הוא ערך חשוב וחיובי. בנשים טמונים בוודאי כוחות היכולים לצאת אל הפועל לטובה, וראוי לסייע להן לגלות את הכוחות הללו ולבטאן במציאות, ולכל הפחות לא למנוע מהן לממש את כוחותיהן בפועל.

לדוגמה - השכלה לנשים, גם השכלה כללית וגם השכלה תורנית. וכי אנו רוצים שהנשים תהיינה בורות וחסרות השכלה?! ראוי שנשים יתמצאו ויבינו לא פחות מהגברים. ובאמת, ישנן בימינו מדרשות לבנות המעמיקות יותר את היחס של הבנות לתורה ולמצוותיה, וזו תופעה ברוכה ונהדרת!

אולם, אם מקצינים את המלחמה על מעמד האישה ופותחים במאבקים על נושאים שאינם שייכים מצד האמת לעניין, הדבר מתחיל להיות שלילי ומביא עימו קלקולים ועיוותים.

למשל, האם נשים יכולות להיות חיילות קרביות? האם גוף האישה מסוגל לעמוד אובייקטיבית במה שנדרש מחייל הנמצא בשדה הקרב? האם לאישה ולגבר ישנן אותן יכולות גופניות? פשוט שלא! אז גם אם הן רוצות מאוד, הן אינן יכולות להיות חיילות קרביות, וכל המאבק בתחום הזה מיותר לחלוטין ורק מזיק ומקלקל.

אבל אלו הדוחפים שהן תהיינה חיילות קרביות, לא הצבא הוא המעניין אותן, אלא מעמד האישה. מפקדים בכירים, המבינים דבר ושניים בענייני צבא ומלחמה, אומרים שהימצאות נשים בחילות קרביים רק מפריעה ומקלקלת. אכן, ישנם מפקדים החוששים לומר את דעתם בקול, בשל השיח האלים והלוחמני שמשליטים ארגונים פמיניסטים, הבא לידי ביטוי בתקשורת ובשיח הציבורי. אותם מפקדים חוששים להסתבך עם הארגונים הללו ולהיתפס בעיני הציבור חשוכים ולא מודרניים.

צריך שוויון בין הגבר לאישה, אך שוויון אין פירושו שהם זהים זה לזה. הגבר והאישה אינם היינו הך, לכל אחד ישנם כוחות ייחודיים ויכולות אחרות, וכל אחד מהם צריך לממש את ייחודו בצורה שתביא ברכה לעולם. על כן, הטלת תפקידים הדורשים יכולות פיזיות שאין לאישה הממוצעת - אינה שוויון חיובי, אלא יציאה נגד הטבע וניסיון מעוות לעשות את כולם זהים זה לזה.

כידוע, המצרים העבידו את ישראל בפרך. אחד ההסברים של חז"ל (סוטה יא, ב) לעבודת הפרך הזאת היא "שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים, ומלאכת נשים לאנשים". כשמטילים על מישהו עבודה שאינה מתאימה ליכולת הגופנית או הנפשית שלו, לא מעניקים לו בכך "זכויות" - אלא משעבדים אותו. ואם האדם מטיל על עצמו מטלות שאינן מתאימות לו - הרי שהוא משעבד את עצמו ומזיק לעצמו.

כשם שגבר אינו יכול ללדת ילדים ולהניק אותם, כך ישנם דברים שאישה אינה יכולה לעשות. הדבר אינו גורע מערכה של האישה,